

норми права і джерела (форми), юридичні факти і правовідносини, юридичну відповідальність за правопорушення тощо.

Крім того, зазначений курс покликаний сформувати уявлення студентів щодо державно-правових реалій України; навчити їх користуватися нормативно-правовими актами та юридичними джерелами, аналізувати і з правової точки зору оцінювати суспільно-політичні події, а також діяти згідно з нормами права; виховувати у них обов'язок дотримання правових норм та уникнення випадків прояву протиправної поведінки тощо.

Практичний аспект викладання навчальної дисципліни «Правознавство» дозволяє студентам економічних спеціальностей закріпити отримані теоретичні знання, а також приймати рішення, керуючись нормами права. З цією метою на семінарських заняттях використовуються різноманітні методи, а саме, самостійна робота, модульний контроль, бліц-опитування, тестові завдання, розв'язання задач з конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, фінансового, банківського та кримінального права. Крім того, необхідно акцентувати увагу на таких методах як тестові завдання, що допомагають перевірити знання студентів протягом короткого проміжку часу та забезпечують високий рівень об'єктивності, а також розв'язання юридичних задач, що дозволяють, в першу чергу, навчити студентів аналізувати описані різноманітні життєві ситуації; по-друге, знайти правомірне рішення; по-третє, надають можливість викладачу перевірити засвоєння студентами теоретичного матеріалу.

Іванченко В. В., старш. викл.
кафедри педагогіки та психології

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ І ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МОЛОДІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ВИМІРУ У ПРОСТОРІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Проблема формування цінностей і ціннісних орієнтацій у молоді є однією із найактуальніших у процесі відбудови української незалежної держави.

У сучасну епоху інформатизації, в умовах зростання маргіальності і психосоціальної напруги саме перед вищими і середніми навчальними закладами держава ставить завдання відродження тих цінностей, що завжди хвилювали український соціум і мали фактичну значущість для людей, сприяли формуванню особистості.

У просторі інноваційних технологій навчального процесу саме формування ціннісного компоненту світогляду підрастаючого покоління постає зв'язуючою ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом молодої людини, між суспільством та індивідуальним буттям.

Недарма, проблема формування цінностей і ціннісних орієнтацій була актуальною ще з давніх давен. Відомо з історичних джерел, що вже близько середини 3 тисячоліття до н.е. існував особливий шумерський освітянський заклад «е-дуба», який був не тільки «академічним центром», у якому викладались усі галузі знань, але й місцем, де звертали увагу на вкраплення у тогочасні світоглядні виміри юнаків ціннісних засад [3]. Не оминали своєю увагою цю проблему і давньоєгипетські творчі скрипторії, що називалися «будинками життя» [5].

Але тільки поліси давньої Еллади вперше на державному рівні поставали завдання не тільки надати необхідні знання дітям усього вільного громадянського населення, але й створити всі необхідні умови для формування у них високих духовно-моральних ціннісних якостей. Саме тих, хто оволодівав загальноосвітніми предметами і дотримувався обов'язкових на той час ціннісно-моральних норм давньогрецькі філософи і мудреці вважали «найкращим громадянином». Сукупність цих знань елліни називали «Пайдейя», на що звертають увагу сучасні відомі дослідники В. Бузеску, Г. Жураковський, Т. Блаватська [2].

Враховуючи психологічні особливості населення України, традиційні етно-психологічні риси українського народу треба визнати, що тільки його цінності відповідно християнським цінностям були головним елементом буття та результативних суспільних дій.

З огляду на значущість у людському соціумі визначень щодо цінностей і ціннісних орієнтацій вони є предметом вивчення кола наук про людину і суспільство.

Так, у соціологію проблематику цінностей запровадив відомий німецький соціальний філософ М. Вебер (1864—1920 рр.), який аналізуючи дії індивідів стверджував, що «кожний людський акт постає усвідомленим лише в порівнянні з цінностями, в світлі яких визначаються норми поведінки людей і їх цілі» [7, с. 13].

У філософській інтерпретації цінності постають як «специфічно соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, за допомогою яких виявляються їх позитивні або негативні значення для людини і суспільства», або певні «явища суспільної свідомості, що виражають ці інтереси в ідеальній формі (поняття добра і зла, справедливості й несправедливості...)» [8, с. 534].

У психології, підсумовуючи досвід своїх попередників і колег, відомі дослідники цінностей Шварц і Біскі виокремили такі характеристики цінностей, як «... бажані людиною цілі і образ поведінки...; як стандарти, що керують обранням або оцінкою вчинків, людей, подій...» [4, с. 10].

Одним з розповсюджених підходів до вивчення цінностей і ціннісних орієнтацій є концепція М. Рокіча. У його теорії під цінностями треба розуміти вид переконань (beliefs), що «набуває центрального положення в індивідуальній системі переконань. Цінності постають як керівні принципи життя. Вони визначають те, як необхідно себе вести, який бажаний стиль або образ життя, гідний або негідний того, щоб його наслідувати і до нього прагнути» [4, с. 14].

Керуючись цими визначеннями ціннісного, вчителі і викладачі у навчально-виховному процесі, впливаючи на формування світогляду своїх підлеглих, не повинні забувати про психологічні механізми формування особистості. Особливо вагомим тут є соціальний механізм, що постає як суспільна мораль, яка слугує підвалинами для соціальних установок, заборон, заохочень. Основу ж соціального механізму складає механізм усвідомлення, що в урочно-лекційному процесі відслідковується в соціальній пам'яті та соціальному мисленні [6].

Педагогіка духовно значущої дії (ціннісна або морально-духовна вихованість), на думку українського академіка І. Д. Беха, має ґрунтуватися на «... законі випереджального морально-духовного розвитку щодо розвитку інтелектуального...; на законі, є провідною мотивацією учіння мають бути вершинні смислоціннісні орієнтири...; на законі оволодіння науковими знаннями в контексті людської культури ...; на законі занурення в емоційні стани...» тощо [1].

Визнаючи неабияку значущість у процесі формування підростаючого покоління ціннісного компоненту, зростає коло досліджень щодо визначення базових цінностей особистості. Ця дослідницька традиція виміру їх розпочалася в 1973 р. Рокічем, який вивчав цінності, що використовувалися людьми як усвідомлене керівництво до обрання і обґрунтування рішень.

Змінилася і процедура їх вивчення. Якщо на ранніх етапах дослідження цінності вимірювали за допомогою інтерв'ю, невеликих есе, то сучасні дослідження цінностей використовують структуровані опитувальники (М. Шварц, 1997 р.).

Найбільш використовуваний метод полягає в опитуванні респондентів, наскільки вони згодні з відповідними цінностями. Але серед помилок ми тут можемо виділити тенденційність відповідей і еквівалентність смислів.

Сучасні зарубіжні дослідження цінностей на рівні особистості поділяються на дві групи:

— дослідження, що базуються на працях Рокіча;

— дослідження, що виходять із концепцій, розроблених Хофстедом і Тріандісом.

«Рокеач Value Survey» базується на прийомі прямого ранжування списків цінностей.

Послідовниками і вдосконалювачами методики Рокіча були Шварц, Білські та ін. [8].

Інша методика, заснована на поняттях індивідуалізм — колективізм, що була розроблена Хофстедом в 1980 році і доповнена в 1986 році шкалою установок Тріандіса, передусім, виокремлювала одну вісь виміру, яка б відрізняла індивідуалістів і колективістів.

Серед новорозроблених методик дослідження цінностей і ціннісних орієнтацій, що використовуються у вітчизняній практиці, відзначимо «Опитувальник термінальних цінностей» («ОТец») І. Сеніна, «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) розроблений Д. Леонтьєвим в 1992р., тест «Ціль в житті» Дж. Крамбо і Л. Маколіка [8] тощо.

Таким чином, проблема формування цінностей і ціннісних орієнтацій у молоді постає актуальною як у плані державотворчих процесів, так і в плані виплекування особистості, її адаптації в епоху Інформатизації. І це формування держава покладає на навчальні заклади, як вищі так і середні.

Сучасна наука, виходячи із актуальних потреб суспільства у вивченні цінностей і ціннісних орієнтацій, надає навчальним закладам необхідні методи для їх виміру.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наукове видання. — К.: Либідь, 2006. — 272 с.

2. Блаватская Т. В. Из истории греческой интеллигенции эллинистического времени. — М.: Издательство «Наука», 1983. — 324 с.

3. История древнего Востока. Зарождение древнейших классовых обществ и первые очаги рабовладельческой цивилизации. Ч. I. Месопотамия. — М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1983. — 534 с.

4. Карандашев В. Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. — СПб.: Речь, 2004. — 70 с.

5. Культура древнего Египта. — М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1975. — 444 с.

6. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (Курс лекцій): Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 128 с.

7. Современная западная социология: Словарь. — М.: Политиздат, 1990. — 432 с.

8. Философский словарь / под. ред. И. Т. Фролова. — 5-е изд. — М.: Политиздат, 1987. — 590 с.

Ієрусалімова І. О., канд. юрид. наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ «ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ»

У вищому навчальному закладі при усному викладенні навчального матеріалу використовуються переважно вербальні методи навчання. Серед них важливе місце займає лекція, яка виступає в якості провідної ланки усього курсу навчання і є засобом, за допомогою якого забезпечується викладення об'ємного теоретичного матеріалу, що забезпечує цілісність і закінченість сприйняття його студентами.

На відміну від інших навчальних занять, лекція вирізняється великою інформативною ємністю, що робить її надзвичайно важливою. Водночас треба зазначити, що традиційна лекція має певні недоліки: пасивне сприйняття студентами чужої точки зору, що гальмує самостійне мислення; частина слухачів встигає осмислити викладене, інші — тільки механічно записати слова лектора тощо. Це, безумовно, вступає в протиріччя з принципом індивідуалізації навчання.